

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ruperti Abbatiss Tvitiensis, Summi Disertissimi Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII. prophetas minores, Commentariorum Libri XXXII

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. VII. In Canticis Canticorum dilectus amicæ suæ loquitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

Quia misericordiam uolui ⁊ non sacrificiū, ⁊ scientiam dei plus q̄ holocaustū. Huius suæ sententiæ memor dñs semel ⁊ iterū apud Matthæū inuenitur. Vbi em̄ discumbente eo in domo eiusdē Matthæi, murmurabant pharisæi dicentes eius discipulis: Quare cū publicanis ⁊ peccatoribus māducas magister uester? Non est (inquit) opus ualentibus medico, sed male habētibus. Statimq; subiungit. Euntes autē discite qd sit, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū. Non em̄ ueni uocare iustos, sed peccatores. Itē, ubi discipulis eius esuriētib; ⁊ spinas sabbato uellentibus atq; māducantibus, cū dixissent: ecce discipuli tui faciunt qd non licet eis facere sabbatis. Ait post alia. Si autē sciretis qd est, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū, nunq̄ cōdemnassetis innocētes istos. Ergo cū dicit in hoc propheta, q̄a misericordiā uolui ⁊ nō sacrificiū: dignā suorū reddidit causam iudiciorū, cur supra inter cætera dixerit. In gregibus suis ⁊ in armētis suis uadent ad quærēndū dñm, ⁊ nō inuenient eū, quia uide licet, neq; secūdū corpus, neq; secūdū animā misereri nouerunt proximis, prompti sacrificatores gregū immolatores armentorū. Nā utrāq; misericordiā scilicet corporis ⁊ animæ testatur se uoluisse illa, quā cōmemorauimus, euangelica prolocutione. Vbi em̄ peccatorē siue publicanū recipiēs Matthæū dicit, eūtes discite quid est, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū, illā patenter misericordiā se requisisse significat, quæ impēditur circa curā animæ. Vbi uero discipulos suos esuriētes, ⁊ sabbato spicas uellentes à sabbati uiolatiōe defendit dicens. Si autē sciretis quid est, misericordiā uolo ⁊ nō sacrificiū, nunq̄ cōdemnassetis innocētes istos: Ibi profecto misericordiā, quæ proximis in corporū necessitatibus impēditur sese uoluisse testatur. Igitur iudicia dñi uera sicut lux manifesta sunt, ⁊ causa cadit carnalis Israhel siue Esrahim ⁊ carnalis Iuda, q̄a certatim sacrificiū offerūt quod dñs nō uult, ⁊ uisū cera misericordiæ nō habent quā dñs uult: q̄a holocausta multiplicāt quæ dñs nō requirit, ⁊ scientiā dei negligunt: in qua dñs ⁊ creator creaturā rationale uoluit semp ⁊ uult exerceri. Non acquieuerūt uolūtati eius, nō executi sunt ea q̄ ille uoluit, scilicet misericordiā ⁊ scientiā dei. Hoc est qd continuo subiungit. Ipsi autē sicut Adam transgressi sunt pactū sibi p̄uaricati sunt in me. Et ē sensus. Ipsi autē ⁊ peccauerūt, ⁊ peccatū suū p̄ superbiā defendēdo mihiq; cōtradicēdo: cōtra semetipsos ⁊ cōtra posteros suos in misericordes ⁊ crudeles extiterunt. Sed iam in isto secūdi huius uoluminis finem facientes, sequētis initiū ab hoc eodem capitulo sumamus.

Mat. 9

Mat. 12.

Misericordia duplex ad proximi, una in aia, alia in corpore.

FINIS LIBRI SECUNDI.

HERVPERTI ABBATIS
TUITIENSIS IN OSEE PROPHE TAM
COMMENTARIORVM LIBER III.

IN Canticis Canticorum dilectus amicæ suæ loquitur. Ostende mihi faciem tuam amica mea, speciosa mea, columba mea, sonet uox tua in auribus meis. Vox em̄ tua dulcis, ⁊ facies tua decora. Vocis siue locutionis eiusmodi nūc opportune reminiscimur, quia uidelicet saluo altiori cœlestis gratiæ uel amoris gradu, in quo dilectus Christus ⁊ amica eius sancta ecclesia cognoscitur: nimirum sapientis cuiusq; animus dilectus, ⁊ sancta scriptura amica uel dilecta est illius, quicunq; talis est, ut ueraciter testimonium sibi perhibeat conscientia, quod sanctæ scripturæ pulchritudinem ueram ⁊ ueritatem pulchram diligit. Illius namq; uerba sunt hæc. Dixi sapientiæ soror mea es, ⁊ prudentiam uocaui amicam meam. Dicit ergo, nunc animus studiosus, et ipsa scripturæ præsentis admonet difficultas, ut dicat. Ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis. Vox em̄ tua dulcis, et facies tua decora. Sanctæ huius scripturæ facies non nisi sapienti unquam ostensa est, et uox eius non nisi in auribus diligētis unquam sonuit, neq; alius scire meretur, uox eius, quàm dulcis, et facies eius quàm decora sit

Can. 2

Prouer. 7

Huius prophetæ scriptura difficilis.

E 2 cora sit

COMMENTA RUPER ABBA LIB III.

Osee. 14. cora sit. Dicit enim ille qui scripsit. Quis sapiens & intelliget ista, intelligens & sciet hæc. Igitur semen huius dulcedinis atque decoris authorem spiritum propitium habere optantes, dilectam hanc siue amicam instanter cepto itinere sequamur, ut faciem eius uidere, & uocem audire, id est, & intentionem eius sentire, & uerbum eius sensum inspicere mereamur. Cum dixisset in hoc propheta dominus, quia misericordiam uolui & non sacrificium, & scientiam dei plus quam holocaustam, continuo subiunxit. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum, ibi prauaricati sunt in me. Ab isto rursus capitulo populi peccata incipit declamare. Unde & hic ad memoriam reuocandum est, quia (sicut superius iam diximus) septies hic propheta gentis suae peccatricis peccata percutit, totidemque uicibus in aduentum siue sacramentum filii dei sermo eius recurrit, singulosque cursus in eodem terminat: nimirum sapienti atque intelligenti, qui hæc scire meretur, illud inueniens, quod iustificari & a peccatis liberari aliter quam per gratiam uel fidem Christi nemo possit. Hac uice prima, quam nunc usque tractauimus, sic incepit. Non est enim ueritas, & non est misericordia, & non est scientia dei in terra. Tandem in persona Christi uenturi dixit. In tribulatione sua mane consurgent ad me & cetera: & tunc demum ad initium redargutionis redijt, dicendo, quia misericordiam uolui & non sacrificium, & scientiam dei plus quam holocaustam: ipsi autem sicut Adā transgressi sunt pactum, ibi prauaricati sunt in me. Cum enim dicit, quia misericordiam uolui & scientiam dei, subaudiendum uel reminiscendum est, quod in initio capituli dixerat: non est misericordia, & non est scientia dei in terra. Nunc itaque ordine cepto processuri, non negligenter preterimus, quia duo dixit in uersiculo presentis. Sicut Adam transgressi sunt, ibi prauaricati sunt in me. Breui uersiculo & originale peccatum, & actualia tetigit peccata eorum. ¶ Dico namque, sicut Adam transgressi sunt, actualia peccata uehementer accusat: quia colentes idola & cetera facientes scelera, non quomodo cumque peccauerunt, non per ignorantiam aut per infirmitatem deliquerunt, sed qui nequissimus peccandi modus est, scienter peccantes, scientes quod male facerent recedendo a domo David & a templo domini quod erat in Hierosolymis, uitulosque aureos colendo, peccatum suum defenderunt, contradicendo sanctis prophetis, quoscumque dominus misit. Unde & superius dominus dicit. Populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. Hoc nimirum erat ita transgredi pactum, sicut transgressus est Adam. Ille namque & transgressus est, & transgressionem suam superbe defendit, dicendo, mulier quam dedi tibi mihi sociam, dedit mihi, de ligno & comedi. ¶ Porro subiungendo, ibi prauaricati sunt in me, originale respicit peccatum. Ibi namque cum dicit, subauditur in Adā. Præmissa ferat enim, sicut Adā transgressi sunt pactum. Et uere in Adā prauaricati sunt, quia (ut apostolus ait) per unum hominem in hunc mundum peccatum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Itaque cum dicit, ibi prauaricati sunt in me, bene sapienter dictus apostolus huic in isto quoque sermone consonat prophetae, causando Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse, subiungendo etiam hæc. Non est enim distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria dei. His dictis, continuo de peccato actuali abundantius agit, scilicet de peccato idolatriæ & aureorum cultu uitulorum, quo sicut Adā transgressi sunt pactum, ut iam dictum est. Sequitur enim. Galaad ciuitas operantium idolum, supplantata sanguine, & quasi fauces virorum latronum: particeps sacerdotum in uia interficientium per geres de Sychen, quia scelus operati sunt. ¶ Galaad est ciuitas sita trans Iordanem in tribu Gad, in qua idolum primitus est consecratum. Erat enim & ciuitas fugitiuorum. Sed quanto celebrior, tanto idolatriæ & malorum omnium principium fuit. Et quia isti idola primum consecrarunt, uel maxime sicut præsentestatur, in malum adiuuerunt, iccirco primi ab Assyrijs capti & in captiuitate ducti sunt. Porro, Sychen ciuitas in confinio decem tribuum & duarum, quarum postea Neapolis appellata est, unde transitus erat Israelitis in Hierusalem, ubi solummodo licebat uictimas immolari. Tribus ergo temporibus, quibus secundum legis præceptum populus ad templum domini ascendere debebat, sacerdotes idolorum ponebant in itinere latrones, qui insidiarentur peregrinantibus, ut magis uitulos aureos in Dan & in Bethel, quam dominum adorarent in Hierusalem: & quos reuocare non poterant, in eadem uia interficiebant. Sacerdotum illorum particeps nunc dicitur Galaad, uidelicet eo quod Galaaditæ coniungendo se iniqua foederatione, & cooperando sacerdotibus in interfectione. Sensus igitur iste est. Si quæras, cur dixerit, ipsi autem transgressi

Sicut Adam transgressi sunt

Gen. 3. Ibi prauaricati sunt in me.

Ro. 5.

Ro. 3.

Galaad ciuitas in tribu Gad.

Sychen quæ & Neapolis. Exo. 23. Deu. 16.

transgressi sunt pactū sicut Adam, qui utiq; non per ignorantiam, sed scienter per arrogan-
 tiā peccauit, & peccatū suū aduersus deū sese corripientē proterue defendit. Ecce esse cum
 siue opus manifestū habes malæ defensionis. Nullū deniq; manifestius defensionis est ex-
 perimentū, q̄ illos interficere, quibus admissum non placet cōmunitē suscipere peccatū.
 ¶ Locus interfectionis erat Galaad, mira peruersione, mira supplantatione. Debuerat nāq;
 ciuitas esse non interficientiū, sed ab interfectione liberantiū quempiā fugitiū secundū lege
 dñi dicētis: Cūq; ultor sanguinis eū fuerit persecutus, nō tradent in manus eius, q̄ ignorās
 percussit proximū eius: nec ante bidū tridūve eius probatur inimicus & habitabit in ciui-
 tate illa: donec stet ante iudiciū, causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus qui
 fuerit in illo tēpore. Recte ergo dicitur, supplantata sanguine, q̄ perditō uel derelictō con-
 stituto pacis susceperat pro illo cōmutationē sanguinis. Dicitur & quasi fauces uiroz latro-
 nū, q̄ uidelicet sicut latrones in faucibus, id est cauernis locisq; abditis latentes, expoliant
 prætereuntes & interficiunt: sic in ea, quæ debuerat esse asylum fugitiuorum, sanguinarij
 sacerdotes simplicitati populi insidiantes, expoliabant eos fide, interficiebant mente, &
 quos decipere non poterant, uestibus priuabant, corpore necabant. Pro tanto scelere
 propheta dolens exclamat. **In domo Israhel uidi horrendū. Ibi fornicatus est**
Esraim, contaminatus est Israhel. Quid eī magis horrendū, qd magis exclamati-
 one dignū, q̄ istud accidisse, nō in qualicūq; gente aut natione, sed in domo Israhel, in gen-
 te dei, in parte dñi, sicut Moses loquitur, pars aut dñi populus eius, Iacob funiculū heredi-
 tatis eius: Deniq; gentis alterius peccatū in idolis error est: Israhelis aut, q̄ ueri & unius dei
 notitiā habuit, legēq; accepit, tale peccatū horror est. Propterea totiens peccatū illius po-
 puli fornicationē appellat, & nūc q̄q; dicit. Ibi fornicatus est Esraim, cōtaminatus est Isra-
 hel, Esraim (ut saepe dictū est) ipse Hieroboā de tribu Esraim: Israhel uero decē tribus, q̄
 illo peccante, id est uitulos aureos pro deo sibi faciente, cōtaminatæ sunt, sequēdo illū. Ete-
 nim sicut cōtaminat adulterio mulier, sic derelictō deo pp̄las ille cultu idolatriæ cōtamina-
 tus est. Hęc aduersus Israhel, id est, decē tribus dicta sunt. Sed nunq; tantū modo illis iratus
 est: Nōne & sup Iudā grandis ira, quā nūc uidemus pro meritis erat uētura? Sequit. **Sed**
et Iuda pone messem tibi, cū conuertero captiuitatē populi mei. Ac si dicat. Dixi
 quidē in initio prophetici huius sermonis, q̄ nō addā ultra misereri domui Israhel, sed ob-
 liuione obliuiscar eorū: & domui Iuda miserabor, & saluabo eos in dño deo suo, & hoc uē-
 rū est. Nā Israhelis, id est decē tribuū captiuitas, de terra Assyrioz nō reuocabitur: tua uer-
 o d Iuda transmigratione de Babylone est reducēda post annos, LXX. Verūtamen cū con-
 uertero illā captiuitatē populi mei, cū reduxero illos in terrā suā, q̄ ex te supererūt digni, ut
 reliquæ saluētur pro ipsoꝝ fide & meritis, usq; ad plenitudinē tēporis, quo cōuertenda est
 uniuersalis captiuitas ois populi mei, p̄ aduentū saluatoris Christi: tu Iuda pone messem tibi
 q̄ secanda erit, id est multitudinē filioꝝ male natoꝝ, q̄bus multipliciter pullulabis, scito de-
 metendā esse Romanoꝝ gladijs, sicut nūc, imō magis q̄ nūc decē tribus demetūtūr, & trās-
 ferūtūr ab Assyrijs. Quā ob causam? Quibus pro meritis siue peccatis? Ait. **Cum sanare**
uellē Israhel, reuelata ē iniquitas Esraim, et malicia Samarię, quia operati sunt
mendaciū: et fur ingressus est spolians latrunculis foris. Et est sensus. Cum ad sal-
 uandū Israhel uenissē, illa iniquitas reuelata est, & illa malitia Iudæorum sese expres-
 sit: cuius illa iniquitas Esraim, illa malicia Samarię typus uel p̄cursorio fuit, q̄n relicta domo
 David, Hieroboā p̄tulit, relicto dño deo, uitulos aureos colere magis elegit. Diligēter pro-
 phetiæ huius locū hūc, quē nūc ingredimur, pertractare conemur memores illius dicti in
 sine uoluntinis, cuius saepe meminimus: Quis sapiens & intelliget ista, intelligens & sciet
 hæc: & scientes tanta esse uel talia q̄ hic prophetali oculo p̄uidet ac p̄scribit, qualia si nudis
 eloqueretur uerbis, nimis intolerabile esset audire hoībus illius tēporis, sicut diximus iā in
 probœmio p̄sentis opusculi. Deniq; peccatū Iudæ in saluatorē, cuius sanguinē sudit, hic my-
 stice describit: propter qd talia facta sunt uel fieri debuerūt in eiusdē excidio gentis. Quę p̄-
 spiciens, hic recte dicat, sed & Iuda pone messem tibi. Cū (inquit) sanare uellē Israhel, reue-
 lata est iniquitas Esraim, & malicia Samarię. Qui nondū sapiens siue intelligens est, qualē
 sanctus prophetiæ spiritus loco iam dicto requirit, nihil aliud significat hic arbitratur, nisi

Galaad sup
plantata sang
guine.
Iosue. 20. 11

Deut. 32

CA. VII.

COMMENT. RUPER. ABBA. LIB. III.

ac si dictum sit. Cum per David electum meum uellem Israel instruere ad cognoscendum uerum deum, & ad tenendum firmiter solius nominis mei cultum legitimum, iniquitas filiorum Israel magis exarsit: & malicia illorum pertinacius infanuit, nec ante desisterunt, donec ad posteros deriuato regni gubernaculo, iugum excusserunt, & a domo recesserunt eiusdem David, & deos sibi fecerunt iuxta mentionem suam iniquitatis, iuxta maliciosa desideria cordis sui. ¶ Verum ille David non solum pater secundum carnem extitit saluatoris nostri, uerum etiam figuram eiusdem protulit in mirabilibus gestis. Regnum eius preparatio fuit regni Christi, imò regnum unum est Christi & ipsius David: iuxta quod & angelus ad Mariam de illo dicit. Et dabit illi dominus deus sedem David patris eius. E contra, Hieroboam & qui illum secuti sunt, relinquentes David, typum gesserunt Iudaeorum & phariseorum, qui Christum negauerunt ante faciem Pilati, & dixerunt. Non habemus regem nisi Caesarem: Furor ille, quo Christum & cõdemnantes, petierunt dimitti sibi Barraban homicidam & seditionis authorem, illi malitiam similis extitit, qua illi, qui secuti sunt Hieroboam, ueritatem dei in mendacium commutauerunt: uel (sicut hic scriptum est) mendacium operati sunt: quia ueritate contempta: mendacium in uitalis aureis operati sunt, & coluerunt. Igitur in uerbis istis similitudinem pariter contemplerur & rem. Similitudinem, in illius statu temporis, scilicet in eo quod ille Esraim siue illae decem tribus taliter recesserunt a domo David. Rem uero, in aduentu saluatoris, quando Iudaei rebellantes ueritati, negauerunt eum, & populus regis huius esse noluerunt. Itaque cum dicit: Cum sanare uellem Israel, reuelata est iniquitas Esraim. Ponamus ante oculos mentis & illum David patrem carnis Christi, & hunc filium eius uerum David: quia uidelicet uterque suo modo Israel sanare uoluit: Ille psalterium componendo, iste carnem assumendo. Nam psalterium illud manu factum, typum fuisse carnis uel corporis Christi, testatur ipse, cum in psalmo personam patris ad eundem filium, dum in sepulchro corpus eius quiescit, loquentem introducit. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara. Et ille respondens: Exurgam (inquit) diluculo. ¶ Illo psalterio suo manu facto David Israel sanare uoluit, quia nimirum iccirco uerba caelestia cum psalterio cecinit, ut populum tantummodo terrena diligentem introduceret ad amorem & spem futuri regni, quae uera sanitas est cordis. Hoc ante illum nemo fecit, ut promissa caelestia uerbis enunciatet manifestis aut poenae ignis aterni. Hoc ita uerum est, ut apud Moysen fere nusquam inuenias promissiones paradysi uel regni dei, neque comminationes inferni, nominibus manifestis: praeter locum unum in cantico Deuteronomij, ubi sic dicit. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni nouissima. Omnia clausa sunt sub figuris, & bona quidem aeterna sub nomine terrae Chanaan, terra quasi lacte & melle manantis: mala uero sempiterna, sub nomine famis, pestilentiae, gladii, malarumque bestiarum reddenda significat pro meritis. Talis namque & ita quodam modo peruersus sensus erat carnalis populi in illius statu temporis, ut non nisi praesentia diligere prospera, non nisi praesentia metuere sciret aduersa. Hic primus (ut iam dictum est) caelestis regni gloria patenter expressit uerbis, addita uero musicae dulcedinis, & ordine composito diuinam religionis, uolente domino sanare Israel, scilicet ut sano corde terrena paruipenderet, caelestia magis desideraret. ¶ At uero psalterium istud siue haec cythara, cui pater hoc dixit. Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara, multo amplius hoc egit sic aperiendo os suum, ut Matthaeus scribit. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum, &c. Nimirum haec expectationi carnalis Israelis, ualde contraria sonauerunt, beatificando pauperes, mites, lugentes, esurientes ac sitientes iustitiam, misericordes, mundicordes, pacificos, & persecutionem propter iustitiam sustinentes. Aliter namque sentiebat carnalis Israel, scilicet beatos esse tantum illos, qui prosperarentur in uia huius seculi, quibus uacaret ut essent superbi, immites, siue tyranni ridentes atque exultantes, quamuis in rebus pessimis, in expertes miseriarum, atque iccirco nescientes compati miseris, luxuriantes omni uoluptate cordis & corporis, belligerantes atque bellicosos elatos triumphis, ualentes pro potentia quam uellent occidere ac persequi. Profecto sensus hic magna erat infirmitas: ille autem sanare uolebat Israel, ut sane sanaret. Aduersus utrumque reuelata est iniquitas Esraim, id est, persecuti sunt eos omnes illi qui noluerunt sanari. Primum, quis nesciat quanta David ille regni dei Psalteris aduersa pertulit, quanta mala passus est ab illis: Usque adeo quo gratis illum odio habuerunt, ut filium quoque illum Absalon regem sibi facerent, quia non alium habuerunt, quo duce consurgentes regnum eum depellerent, Mortuo Absalon secuti sunt Seba filium Bochri, illo mortuo, subitice

David Christus typum gessit.

Lu. 1.

Io. 19.

Psal. 136
Caelestia promissa David primus explicauit.

Deu. 32.

Mat. 5.

Carnalis Israel.

Odium Israel contra David
2. Re. 15.

runt uicti & inuiti per sapientiam eiusdem Dauid filij eius Salomonis: sed deinde mox ubi occasio data est per imprudentiam Roboam, ceruices suas excusserunt, regemq; alium & deos alienos, id est uitulos aureos sibi fecerunt. Hæc fuit iniquitas Effraim, & hæc malicia Samariæ: quia uidelicet Hieroboam de tribu Effraim malum hoc inique gessit: & Samaria, per quam totū eius regnum intelligitur (fuit enim Metropolis decem tribuū) hoc ipsum maliciose suscepit, scilicet inuidendo domui Dauid, inuidendo & dedignando tribui Iuda, quod sibi tantum ex illa tribu reges deberent esse destinati. Dixerunt enim quodam loco uiri Israhel ad regem Dauid. Quare te furati sunt fratres nostri uiri Iuda, & transfuderunt regem & domum eius Iordanem? Et respondens omnis uir Iuda, quia propinquior (inquit) mihi est rex. Et respondens uir Israhel decem partibus, ait, maior ego sum, Ita commota seditione quidam uir Belial nomine Seba filius Bochri cecinit buccina, & ait. Non est nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Isai. Deniq; ex dictis & factis huiuscemodi palam datur intelligi, quænam illa fuerit malicia Samariæ, de qua nunc loquitur hic, quæ nimirum scissuræ illius causa fuit inuidentiæ, quæ ueraciter malicia dici potest: quia cuncta malicioforum machinamenta cogitationum parit. Maxime uero tunc iniquitas quæ cunq; sit, malicia meretur dici, quando sic se exercet ut cum sapientia uel ratione incedere possit uideri. Sapienter autem siue rationabiliter Samaria fecisse sibi uideri poterat, sequendo, regemq; faciendo Hieroboam de tribu Effraim: quia patriarcha Iacob cum benediceret filios Ioseph Manassem & Effraim, iste quædam (ait) scilicet Manasses erit in populos & multiplicabitur: sed frater eius iunior, maior illo erit, & semen illius crescet in gentes. Et in Paralypomenon legimus. Ruben quippe primogenitus erat Israhel, sed cum uiolasset thorum patris sui, data sunt primogenita ei ut filijs Ioseph filij Israhel. Et quidem pluraliter dixit filijs Ioseph, sed cum ille (ut iam dictum est) Effraim iuniorem priori prætulit, iure sibi tribus Effraim de primogenitis uidebat gloriari. Itaq; peccatum Samariæ recedentis à domo Dauid & inuidenti tribui Iudæ, ut ex ea reges aut principes deberent germinari, recte malicia debuit nuncupari: quia cum contra ueritatem & rationem ageret, rationis & diuinæ autoritatis patricinio non carere sibi uisa est. Et notandum qualiter dixerit huic, reuelata est iniquitas Effraim & malicia Samariæ. Non dixit, exorta est siue oriri cœpit iniquitas cum sanare uellem Israhel, sed reuelata est, Latebat, quæm diu duces uel principes habebat Israhel, qui illum colerent ad cultum dei qualium optimus uel maximus fuerat Dauid, Reuelabatur autem quando morientes decedebant illi, sicut quodam loco scriptura dicit. Cunq; dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flecebatur misericordia, & audiebat afflictorum gemitus: & liberabat eos de corde uastantium: Postquam autem mortuus esset iudex, reuertebantur, & multo maiora faciebant, quàm fecerant patres eorum, sequentes deos alienos & adorantes eos. Non dimiserunt adinventiones suas & uiam durissimam, per quam ambulare consueuerant. Eodem modo tunc reuelata est eadem iniquitas, eadem malicia, quando decesserat Dauid, quo regnante, non audebat reuelari, imò & multo magis tunc reuelata est, quàm eatenus aliquando reuelata fuisset. Prius namq; urgente aliqua calamitate, & clamantibus illis ad dominum cum tribularentur, suscitato saluatore aliquo, id est iudice bono, conuertebantur ad dominum, & deos alienos relinquebāt. Ex tunc autem quædo sic reuelata est, ut illos facerent uitulos, nunquam ab eisdem uitulis recesserunt, sicut manifeste de singulis regibus scriptura dicit, quia à peccatis Hieroboam non recesserunt. Hanc iniquitatem siue maliciam adhuc propheticus sermo persequens, protinus addit. **Quia operati sunt mendacium, & fur ingressus est spoliās: latrunculus foris.** Mendacium quippe sunt operati, dicendo de uitulis, qui utiq; non erant dii, isti sunt dii tui Israhel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Ad illud opus ut fieret, & diabolus inuisibilis, & Hieroboam uisibilis operatus est. Pulchre ergo & ueraciter dictū, fur, ingressus est spoliās, scilicet diabolus animas furtim deuorans, per inspiratam occulte maliciam, & latrunculus foris, uidelicet Hieroboam latro uisibilis, qui foris, id est, exterius idola fabricans, extra domū siue partem domini, & peccare faciens Israhel, nimirum grande & crudele latrocinium fecit. Diximus, qualiter illo tempore regnante seu iam decedente Dauid, iniquitas Effraim & malicia Samariæ reuelata fuerat, cum sanare uellet dominus Israhel, dicamus nunc, qualiter

2. Re. 19.

Malicia Effraim

Ge. 48.

1. Para. 8.

Antiqua malicia Israhel.

Iud. 21.

3. Re. 12.

Latrunculus Hieroboam

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. III.

nouissimo tempore, cū in aduentu suo saluator itidē Iſrahel ſanare uellet, ſimilis iniquitas
 uel malicia, imō & multo maior ſecundū ſimilitudinem illius reuelata ſit. Cum (inquit) ſana
 re uellem Iſrahel, dicat hoc ſanator & ſaluator Iſrahel, ſanitatis illius author, de qua cum
 Oſee. 6. præmiſiſſet paulo ante dicens ipſe. In tribulatione ſua mane conſurgent ad me, uerba ipſo
 rum cōſurgentium protinus intulit hoc modo. Venite & reuertamur ad dominū, quia ipſe
 cepit & ſanabit nos, de qua ſanatione ſiue ſanitate, id eſt peccatorū remiſſione, primaq; re
 ſurrectione, quæ eſt reſurrectio animæ, iam eodē loco dictū eſt. Cū em̄ illa ſanitate ſanare
 uellet Iſrahel, deus homo factus pſentialiter atq; uiſibiliter incipiens p̄dicare, & ſic diceret
 Mat. 4. Pœnitentiā agite, appropinquabit em̄ regnū cœlorū, tunc reuelata eſt iniquitas Eſſraim &
 iniquitas Samaritæ, id eſt illa iniquitas Iudæorū, illa malicia ſcribarū & phariſæorū, cuius ty
 pus extitit illa iniquitas Eſſraim, & illa malicia Samaritæ, de qua iam ſecundū literā uel hiſto
 ria dictū eſt. Exagitauit em̄ illos ſpūs nequā, ut pœnitentiæ doctorē cū uerbo p̄dicatiōis, opa
 q̄ nemo alius fecit, facientē deriderēt, pſequerētur & blaſphemarēt. Exempli gratia, dicen
 do: Dæmoniū habes: Itēq; In Beelzebub principe dæmoniorū eiicit dæmonia. Non em̄
 placebat illis Chrūs talis p̄dicator pœnitentiæ, doctor paupertatis, pſuaſor atq; exēplar hu
 militatis, magiſter manſuetudinis, monitor ad lugendū pro peccatis, declamator iuſtititiæ,
 & cōquiſitor miſericordiæ, mundiciæ cordis collaudator, pacis remunerator, & eorū q; pſe
 cutionē patiūtur propter iuſtitiam conſolator. Quare? Quā ob cauſam talia p̄dicantē repule
 runt, odio habuerunt, atq; impugnaverunt? Videlicet, quia cuncta hiſ cōtraria ſapiebant,
 & diligebant, talemq; ſibi cupiebant aduenire Meſſiā, qui illos in hoc ſeculo extolleret, gē
 tiumq; pacē eo uſq; turbaret, donec omnes fines terrę ditioni illoꝝ per bella, bellorumq; tri
 umphos ſubiugaret, aureamq; ac gemmatā illis Hieroſolymā in terris conſtrueret, atq; in
 cæteris hiſ ſimilibus eorū cupiditatē omnino, ſicut litera prophetica pleriq; in locis ſona
 re uidetur, corporaliter expleret. Talem illoꝝ intentionem ſenſumq; ipſe quodā loco bre
 uiter exprimeſ. Quomodo (inquit) poteſtis uos credere, qui gloriā ab inuicem accipitis; &
 Ioh. 7. gloriā quæ à ſolo eſt deo non queritis? Perſecuti ſunt ergo ſanare uolentē, tanq̄ frenetici
 medicū percutientes antidotū porrigentē, nec ante deſtiterunt, donec tradentes illū nega
 rent ante faciem Pilati, præeligentes Barrabā latronē, authorē ſeditionis, eundēq; regē ſuū
 poſtulantes crucifigi. Hoc modo reuelata in illis, imō impleta ab illis eſt iniquitas Eſſraim,
 & malicia Samaritæ, & ſic impleuerunt menſurā patrū ſuoꝝ, & ſic reuelauerunt ac teſtifica
 ti ſunt quod eſſent conſentientes patribus eorū. Nam quod inceperūt illi, recedendo à do
 mo Dauid, & occidendo prophetas dñi: Hoc iſti adimpleuerūt, crucifigendo filiū Dauid
 filiū deī: & deinde occidendo, crucifigēdo, flagellādo, & de ciuitate in ciuitatē perſequen
 do prophetas & ſapientes & ſcribas, quos ille miſit. In omnibus hiſ operati ſunt mendaciū
 mentientes aduerſus eundē regem ſuū, quem negauerūt & uelut magū ac ſeductorem ac
 cuſauerunt. ¶ Perſpicuū quoq; illud eſt in illis quod ſequitur, & fur ingreſſus eſt ſpolians, la
 Fur Iudas, la
 trūculus cœ
 tus phariſæ
 Ioh. 7. nanq; loculorū domini erat fur, ſicut Euangelīſta teſtatur, quia fur erat, & loculos habens:
 Mat. 21. ea quæ mittebantur, portabat. Porro phariſæi & ſacerdotes in templo latrocinabantur, p̄
 Eſa. 56. dam de populo facientes, uendendo & emendo. Vnde cū eiſceret eos, ſumptum de Eſaia
 Hierc. 7. teſtimonium protulit dicens, ſcriptū eſt: Domus mea domus orationis uocabitur: & mox
 illud de Hieremia ſubiunxit: uos autem feciſtis illam ſpelūcā latronum. Ille fur intus inter
 diſcipulos domini Ieſu, pſeudodiſcipulus & fictus amicus: & ille latrunculus foris, id ē, ma
 niſeſtus hoſtis, conſilium ſimul inierunt, & (ſicut iam dictū eſt) mendaciū operati ſunt: cur
 Ioh. 7. ius uidelicet mendaciū maximus opifex Caiphas, ſic mentitus eſt, toto conſpirante illo cō
 Mat. 23. ſilio malignantium ad decipiendum miſerū pplm. Expedit uobis ut unus moriatur homo
 pro pplō, & non tota gens pereat, ne forte ueniant Romani, & tollant noſtrum, & locum,
 & gentem. A deo cum ſanare uellet dominus Iſrahel, ille more ſuo ſanari noluit, ſicut alijs
 uerbis declamans dicit: Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos,
 qui ad te miſi ſunt. Quotiens uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina con
 gregat pullos ſuos ſub alas & noluiſti. Sequitur. L. Et ne forte dicant in cordibus
 ſuis, omnē maliciam eorū me recordati, nunc circumdederunt eos adinuentiones
 ſuę, co

fug. coram facie mea factę sunt. Magna & uera confirmatio iusti iudicij dei siue ultionis
 quam pręmiserat dicens, sed & Iuda pone messem tibi messem (sicut iam dictū est) appella-
 lans illius immensitatem excidij, qua à Romanis erant perdendi. Ne forte (inquit) dicant in
 cordibus suis, omnem maliciam eorū me recordatum. Ac si dicat. Ne forte murmurent,
 & quasi iniustam reprehendant sententiam dicentis, ut ueniat super uos omnis sanguis iu-
 stus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, ut quod uindicatū est in patribus,
 iterum uindicetur in filijs: omnis causa illis tollitur iustę reprehensionis. Solent nanq; Iudęi
 aduersus huiusmodi respondentes dicere nobis. Cur hoc tempore uindicari in nos arbitra-
 mini, quod olim uindicatū fuit? Exempli gratia. Cum dicimus eis, illud quoq; peccatum,
 quod olim in deserto fecerunt patres eorū, faciendo uitulum & adorando illum, hoc tem-
 pore uisitari super illos, quando sic excęcati sunt. Respondent nobis, illius malicię tūc do-
 minū fuisse recordatū: siquidem tunc ex illis in una die, XXIII. milia ceciderunt. Hęc di-
 centes, non aduertunt, quia postquā illud factū est per manus filiorū Leui, quibus & Mo-
 ses ait, consecrasti manus uestras hodie domino, unusquisq; in filio & fratre suo: deinde cū
 oraret Moses dicens, dimitte eis hanc noxam, ipse respondens, Angelus (inquit) meus p-
 cedet te, ego autē in die ultionis uisitabo & hoc peccatū eorū. Igitur ne forte dicant (ait) in
 cordibus suis omnē maliciam eorū me recordatū, id est singula quęq; peccata tēporibus su-
 is punisse me, atq; iccirco non debere nunc omnia uenire super generationē istam: dico illis,
 qui nunc circūuenerunt eos adinventiones suę, uidelicet quasi longus funiculus, quia cun-
 cta priorum generationū peccata imitari sunt, & ille adinventiones coram facie mea factę
 sunt: quia nulla poenitentię satisfactiōe illa delere curauerunt. Tales sunt adinventiones
 eorū, quę illos circūuenerunt, taliter causas mortis in uno homine adinueniunt, ut merito
 dictū sit & merito fieri debuerit illud dictū, uenient hęc oia super generationē istā. Omni-
 bus em̄, quicunq; à sanguine Abel iusti iustos hoies uel prophetas occiderunt, similes sese
 fecerunt, similes Cain q; Abel interfecit, similes Saul q; Dauid persecutus est: & propter il-
 lū sacerdotēs dñi, LXXXV. uiros trucidauit, & ciuitatē illoꝝ percussit in ore gladij: simi-
 les Iezabel & Achab, q; Naboth iustū & cęteros prophetas dñi occiderunt. Atq; iccirco
 recte iniquitates illoꝝ & omniū quicūq; tales extiterunt, isti in generatione sua portauerūt
 Quęnā sunt adinventiones illę, quę eos circūuenerunt, & per quas oibus illis similes se fe-
 cerunt? Ait. L. In malicia sua letificauerunt regem, & in mendacijs suis principes.
 Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente. Quieuit paululū ci-
 uitas a commitione fermenti, donec fermētaretur totū. Dies regis nostri. Cę-
 perunt principes furere a uino. Et tendit manū suam cū illis: quibus, qz applicue-
 runt quasi clibanum cor suū cū insidiaretur eis. Tota nocte dormiuit, coquēs eos,
 mane ipse succensus quasi ignis flammę. Quis iste fuit rex, & qui isti principes, quos
 & in malicia sua & in mendacijs suis letificauerūt adulterantes, sic succensi quomodo suc-
 cenditur clibanus à coquēte? Et quidē sensus est utilis, q; & si non palam inuenitur, in gestis
 tamen potest conijci, quod ita factū sit. Rex Hieroboam & principes eius, qui fauentes illi
 ad omne facinus paruerūt, hoc modo letificauerunt. Mysterium propheticū de nece sala-
 uatoris de quo nunc loquebamur paululū differimus, ne coniecturā utcunq; rationabilem
 atq; probabilem nos neglexisse uideamur. Omnes adulterantes, id est à proprio uiro, deo,
 recedentes quasi clibanus à coquente: quia sicut clibanus succenditur ut coquat panes, ita
 illi succensi sunt malicia Hieroboam & igne idolatrię. Quieuit paululū ciuitas à commi-
 xione fermenti, donec fermētaretur totum. Fabricatis quippe idolis, non uim fecit Hiero-
 boam populo ut ea coleret, ne forte quibusdā causa dei religionis resistentibus, cultura ido-
 lorum euacuaretur. Ideo q; paululum quieuit ciuitas, donec propria uoluntate populus regi
 consentiret, ut primum principes, deinde satellites illorum regi & principibus fauentes,
 ad ultimum omnis populus corrumperetur. Et hoc est quod dicit, donec fermentaretur to-
 tum. Quę enim sponte fiunt, diu permanent: Quę autem necessitate, cito soluantur.
 Hoc considerans Hieroboam, maluit sponte, quā coacte populum subire nouam ido-
 lorum culturam. Itaque succensa toti populi massa in ueneratione uitulorum, cęperunt
 dicere ad fores Hieroboam. Dies regis nostri, subauditur, iste est, & quę nobis festiuū noster
 cōstituit

Exo. 32.

Longus fuit
culus pētōrū
in Iudæis.

Ge. 4.

1. Re. 21.

3. Re. 27.

Hieroboam
regis astutia.

constituit imperator. Hunc celebramus, in hoc gaudemus, in hoc uitulos aureos adoramus. Ita clamante populo, coeperunt (inquit) principes furere à uino, id est, non solum non sunt irati qui debuerant rectiores esse populi, sed insuper intelligentiam suæ mentis amittentes, coeperunt furere à uino, uidelicet amentiam passi, tam luxuriæ quàm idolatriæ. Quid ad hæc ille rex? Extendit (inquit) manum suam cum illudoribus, quia applicuerunt quasi clibanum cor suum, cum insidiaretur eis, illudores quippe erant principes, qui populo nequiter illudebant, cum quæ à deo suo longe abducebant, errori eius cõsentiendo: gratulantes quæ applicuissent cor suum quasi clibanum, ut eos succederet ille rex & idolatriæ flammis ardere faceret. Cum illis illudoribus, cum eiusmodi principibus manum suam extendit, quasi benedicendo & pro facili cõsensu grates agendo, cum insidiaretur eis, id est, cum iniquum penes se haberet cõsiliu, ut eos omnino auerteret à templo dñi, ne pergendo Hierosolymam causa adorandi & sacrificandi, paulatim respiceret, & unum eundemque cum Iuda regem rursus susciperet. Talia machinatio, tota (inquit) nocte dormiuit, coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammæ. Et est sensus. Postquam ignem maliciæ cordibus eorum immisit, & uidit eos furere, nullumque esse qui suæ resisteret uoluntati, tota nocte dormiuit, hoc est securus iacuit, uersutus in tenebris, coquens eos igne impietatis: mane autem ipse succensus flammis suorum scelestorum uenit ad immolandum. Hæc secundum consuetudinem magis quam secundum historiã de præterito tempore narrata utcumque ualeant: nos illud attendentes, quia propheta est, & tante profunditatis sibi cõscius, ut in fine uoluminis dicat illud, quod iam sæpe commemoratum est. Quis sapiens & intelliget ista, intelliges & sciet hæc.

¶ Nos ad mysterium saluatoris supra conceptum recurramus, & in futurum tempus respicientem prophetam, intellectualem oculo sequi cõtendamus. Istæ sunt adinuationes illorum, adinuationes Iudæorum, quæ illos circumuenerunt, quas effugere non potuerunt: propter quas bellica Romanorum falce ut secarentur, ut arida messis, iudicati atque damnati sunt. In malicia sua lætificauerunt regem, & in mēdacijs suis principes, omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente. Isti adulterantes illi sunt, quorum scelus alius propheta præuidens. Audite (inquit) uerbum domini principes Sodomorum, percipite auribus legem dei mei, populus Gomorra. Præuiderat enim quædam similitudinem Sodomorum, nota quippe uetus historia est, quia cum hospitaretur dominus apud Loth, uiri ciuitatis uallauerunt domum ipsius ipsa nocte à puero usque ad senem omnis populus simul: uocauerunt Loth & dixerunt ei, Vbi sunt uiri qui ad te introierunt nocte & cætera. Secundum similitudinem illorum, isti quasi clibanus succensus à coquente diabolo, illa nocte paschali post esum agni sui, crapulam & ebriam, circumdederunt dominum, & tenuerunt eum, ut traderent gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum. In illa malicia sua lætificauerunt regem. Quem regem? Vtique Pontium Pilatum siue etiam ipsum Cæsarem, quem se lætificare putauerunt adulando, & dicendo, non habemus regem nisi Cæsarem. ¶ Nam Pilatum recte hic regem dici confirmat illud de Actibus Apostolorum, ubi cum dixissent fideles, orantes, Domine tu qui fecisti coelum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, qui spiritu sancti per os patris nostri David pueri tui dixisti. Quare fremuerunt gentes & populi meditati sunt inania, Astiterunt reges terræ & principes conuenerunt in unum aduersus dominam & aduersus Christum eius, continuo subiunxerunt. Conuenerunt enim uere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populus Israel. Reges illos, de quibus scriptum fuerat, astiterunt reges terræ: Pontium Pilatum & Herodem ille scripturæ locus testatur fuisse. Et recte, tetrarchæ enim erant, id est, singuli quartæ partis regni Iudaici reguli isti, Pontius Pilatus, Herodes, Philippus, & Lyfania. Illum talem suum regem in malicia sua Iudæi lætificauerunt, in eo quod dominum Iesum comprehenderunt, eique crucifigendum tradiderunt. Loquebatur quidem uerba quasi tristitia, dicendo, Ego in eo nullam inuenio causam, et cætera his similia, lauans etiam manus suas et dicens, Mundus ego sum à sanguine iusti huius, uos uideritis: sed mentiebatur homo expers ueritatis, et propria possessio mendaciæ. Etenim is qui, dicente Domino MINO, Ego in hoc natus sum, et ad hoc ueni in mundum ut testimonium perhibeam ueritati, omnis qui est ex ueritate, audit meam uocem: continuo præcaciter dixit, quod est ueritas

3. Re. 12

Mystica de
Chro expo
suo text.

Es. 1.

Sodomorum si
miles Iudæi
in nocte pas
chali. Ge. 19.

Ioh. 19
Pilatum recte re
gem dici
Act. 4

Mendax
Pilatus.
Mat. 27

Ioh. 18

ueritas, & non expectato responso, iterū exiuit. Quam longe putas à ueritate & q̄ mendax
 exiit: Imò non solum mendax, uerum etiam simulator & callidus, simulans tristitiam qua
 si pius, cū impiè lætaretur. ¶ Dicit aliquis. Quæ causa uel necessitas illi erat, ut cum lætare
 tur, tristitiam simularet? Nimirum Romani imperij, quæ tunc uigebat, secularem timebat,
 ne uocaretur in ius, eo q̄ hominem occidisset innocentem, pœnamq̄ subiret homicidij.
 Quod tamen postea contigit. Hic erat timor eius, quem & Euangelista memorat, ubi cum
 dixissent Iudæi, nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium dei se fe-
 cit: continuo subiunxit. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit. Sed ad
 huc uidetur illum excusare dominus ipse, cum dicit, Propterea qui tradidit me tibi, maius
 peccatum habet. Nō excusat homicidam, sed in comparationem eius Iudaicum scelus ma-
 gis condemnat. Pilatus namq̄, qui neq̄ legē, neq̄ prophetas accepit, sic in nece domini ac-
 cusatur tanq̄ reus homicidij, quia nihil aliud q̄ hominē illum esse scire potuit: Iudæus autē
 ex lege & prophetis conuincitur, quia nō tantum hominē, sed & regem & deū suū tradidit,
 ac perinde maius peccatum habet, de quo & excusationem non habet. Igitur in malicia sua
 lætificauerunt Pilatū regem siue tetrarcham aut præsidē, imò nō tantū regem, sed & reges,
 Pilatū & Herodē. Ut em̄ cognouit Pilatus (ait Euangelista) q̄ de Herodis potestate esset,
 remisit eū ad Herodē, qui & ipse Hierosolymis erat illis diebus. Herodes uiso Iesu, gauisus
 est ualde, scilicet uisu miraculorū eius sperans regiam ac superbā oculorū suorum curiosita-
 tem pascere uel satiare. Sequitur em̄. Erat em̄ cupiens ex multo tempore uidere eū, eo q̄ au-
 diret multa de illo, & sperabat signū aliquod uidere ab eo fieri. Cūq̄ nihil responderet, spre-
 uit illum Herodes cum exercitu suo, & illust, indutumq̄ ueste alba, remisit ad Pilatum. Et
 facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die. Nam antea inimici erant ad inuicem. Hæc
 fuit lætitia illorum, conuenire in amicitiam & cōsensum ad illudendum & perdendum do-
 minum. ¶ Porrò principes, quos in mendacijs suis itidē lætificauerunt, maxime principes
 sacerdotū Annas & Caiphas exiuerunt, qui inique lætabātur, quando secundū uoluntatē
 ipsorū turbæ mentiebantur, clamātes illū seductorē, magū, malefactorē dicentes, quia inue-
 nimus hunc subuertentē gentem nostrā & prohibentem tributa dari Cæsari, & cætera his
 similia. Qui euit (inquit) paululū ciuitas ex cōmixtione fermenti, donec fermentaretur totū.
 Festiuitas Iudæorū, qua imminente dñs quærebatur ad occidendū, notū est quia festiuitas
 erat azymorū, & ab illa uespera qua traditus est usq̄ ad diē octauū, iuxta præceptum legis
 fermentatū nō inueniebatur in domibus eorū. At illi fermentati in semetipsis erant fermento
 ueteri, fermento malitiæ & nequitie. Opportune ergo tūc ciuitas habuisse denotat cōmixti-
 onē fermenti, q̄ uanissime cauebat exterius fermentū in panibus, & non timebat fermenta-
 ri intrinsecus malicijs & sanguineis apparatus. Ab eiusmodi fermenti cōmixtione pau-
 lulum ciuitas conqueuit, quia postq̄ illo concilio malignantiū fuere fermentati, cogitātes
 ut interficerent eum, paululum se continuerunt & quieuerunt Iudæi Hierosolymitani, p-
 pter turbas, quæ ascenderāt de ciuitatibus uel regionibus alijs, quæ et susceperunt illum cū
 ramis palmarū, clamantes osanna filio Dauid. Hinc est illud, quod cū consilium fecissent,
 ut eū dolo tenerent & occiderent, Dicebant (inquit Euangelista) Nō in die festo, causamq̄
 subiungit. Ne forte tumultus fieret populi. Quod utiq̄ nō dicebant intentione religionis,
 ut haberet festiuitas ornamentū pacis, sed ne de manibus eorum tolleretur auxilio eius, qui
 ad diem festū conuenerat populi. Nam ubi traditor accessit, qui traderet illū sine turbis, in
 ipsa festiuitatis nocte exierunt ad comprehendendū illū, contra morem religionis, contra
 edictū legis. Cum em̄ dixisset lex, fasciculūq̄ hyssopi tingite in sanguine qui est in limine,
 & aspergite ex eo superliminare & utrunq̄ postē. Istud quoq̄ addidit: nullūq̄ uestrū egre-
 diatur hostiū domus suæ usq̄ mane. Ita male & maligna intentione ciuitas, quæ epulari de-
 bebat in azymis, quieuit, ex quo fermentari cœperat cōmixtione illius fermenti, quod cō-
 mixtū fuerat maligni collectione concilij, agentibus hoc senioribus & scribis & pharisæis,
 & principibus sacerdotū, ut quiesceret donec fermentaretur totū, id est, donec magis ac ma-
 gis omnes in eundem cōfirmarētur iniquitatis cōsensum. His dictis repente propheta uo-
 ces eorum, qui dominum comprehenderant, horribiles inclamat, Dies regis nostri. Puta il-
 los dixisse, Honor regis nostri, honor & fidelitas Cæsaris, non enim habemus regem nisi
 Cæsarem.

Cū simulaba-
 bar iusticiam
 Pilatus.

Ioh. 7.9
 Maius pecca-
 tum Iudæorū
 q̄ Pilati.

Lu. 23

Deu. 16
 I. Cor. 5.

Ioh. 7.

Non in die
 festo.

Exo. 12.

Acclamatio
 oris Iudæorū
 Cæsari.

COMMENTA · RVPER · ABBA · LIB · III.

Cæsarem, & illi honorē in hac die fecimus, capiēdo hunc qui prohibebat tributa dari Cæsari. Dies hic memorialis illi sit, pro cuius honore & fidelitate istū, qui se dicit regē esse, illū dimus, conspuimus, spinis coronamus, flagellamus, crucifigimus. Hæc & huiusmodi dicentes: cœperunt (inquit) principes furere à uino. Veraciter animo cœperūt furere, quā nō ieiuni aut sobrii mane, sed crapulati & ebrij cōprehenderunt illū in uespera clauso iam die in illa festiuitate, in illa paschali nocte, quando nimirū delectabile illis de more fuisse nemo ambigat, opulēter cenare atq; affatim potare. Poti & pleno uentre resoluti, modum furori nescierunt ponere, persequētes hoīem inopē & mendicū, & compunctū corde mortificare. Hinc illud est inter cætera in persona eius dictū, Aduersum me loquebantur siue exercebātur qui sedebāt in porta, & in me psallebant qui bibebant uinū. Biberāt em̄ (ut iā dictū est) illa nocte uinū, atq; perinde ui ebrietatis augente furorē, psallebāt in eū: psallebant (inquā) non sicut David laudē dei, sed strepebāt uocibus horroisonis, opprobria decāntantes & blasphemā nominis dei, sicut ait ipse. Et opprobria exprobrantiū tibi ceciderunt super me. Sequitur. Extendit manū suā cū illuloribus, qui applicuerunt quasi clibanū cor suū cū insidiaretur eis. Tota nocte dormiuit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammæ.

Iudæi furentes a uino.

Psal. 108.
Psal. 68.

Pilatus manū extendit.

Ioh. 18

Quis extendit manū suā cū illis illuloribus? Nimirū Pilatus iam dictus. Quomō extēdit manū suam? Profecto cohortē mittendo ad capiēdū dñm, sicut testatur Euangelista cū dicit Iudas ergo cū accepisset cohortē, & à pontificibus & pharisæis ministros, uenit illuc cū laeternis & facibus & armis. Nam cū sic distinguit, cū accepisset cohortē, & à pontificibus & pharisæis ministros, palām dat intelligi, quia ministros quidē à pontificibus & pharisæis accepit: cohortē uero à præside, penes quē & cohortes & cæteri militares imperij Romani erant ordines. Itaq; manū suam extendit cū illuloribus, manū utiq; militarē, id est cohortem misit, pharisæis & pontificibus suos pariter ministros mittentibus. Et recte hic illulores appellatur, quia nocte illa, cū tenuissent dñm, illulorunt eū, expuendo in faciē eius, colaphis cædendo, & palmas dando in faciē eius, & cætera faciēdo, quæ in euangelio legimur. Qua fiducia fretus, taliter extendit manū suā? Quia applicuerunt (inquit) quasi clibanū cor suū, id est quia bene cōficius erat qd per inuidiā tradidissent eū. Illo inuidiæ confusus incendio, manū suam extendit, in eo qd ad comprehendendū illū cohortem misit, cū insidiaretur eis, id est ita, ut insidiaretur eis, ita ut flammā inuidiæ magis ac magis accrescere faceret in eis. Dicebat em̄. Quid igitur faciā de Iesu, qui dicitur Christus? Itē, cū adduxisset eū foras & se disset pro tribunali: Ecce (inquit) rex uester, Clamantibus illis, tolle tolle crucifige eū, Regem uesterū (inquit) crucifigā? Talia dicēdo nimirū insidiabatur eis, id est, hoc agebat, ut inuidiæ flammā magis ac magis augeteret in eis. Et uide nequitiā hominis mendacissimi, calidi, & insidiatoris. Tota (inquit) nocte dormiuit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammæ. Qua nocte tota ille dormiuit? Nimirū eadem nocte qua manū suā extendit, id est cohortem misit. Nusq; em̄ affuit psona eius uel interfuit tota nocte illa, qua illi uelut clibanus succensus, furiose in illū ardētes insanierūt, cōclamādo, cōspuēdo, colaphis cædēdo, palmas in faciē eius dando. Inter hæc intus continuit se usq; mane, & tūc apparuit ipse succensus quasi ignis flammæ. Siquidē mane factō (inquit Euangelista) uinctū adduxerunt eū, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi, uidelicet consiliū ineuntes, ut eū morti traderent. In illo cōsilio is, qui tota nocte dormierat, Pilatus quasi ignis flammæ succensus in uerba prorupit, ardēs pariter & succendēs, & ardentē instigans uerbis supra memoratis, ne ab illo, quo ardebāt, inuidiæ incendio refrigererent. Quid multa? Omnes calefacti sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos. Omnes (inquit) calefacti sunt, seditio conualuit, & uidit ipse Pilatus, imō uidere gauisus est gaudio maligno, qd seditio conualesceret, nihilq; proficeret negitando qd ullā in eo causam inueniret, & fingendo mirari se quod instarent, ut regem ipsorū crucifigeret. Ita oēs calefacti flamma zeli & inuidiæ, quasi clibanus, omnes, in quā, principes sacerdotū & ipse Pilatus, scribæ & pharisæi persuadentes, turbæ Iudææ conclamātes, milites præsidis illudētes, & omnia q̄ scripta sunt peragentes. Sed quid? Et deuorauerunt (inquit) iudices suos. Miro modo dictum, qd iudices suos deuorauerunt. Væ deuoratoribus illis, quia deuorauerūt, id est cōdemnauerunt illos, à quibus iudicandi sunt.

Iudices, Chrs & apostoli.

Iudicū primus ipse est dñs Iesus Chrs, uenturus iudex uiuorū & mortuorū, cæteri uero iudices

dices Apostoli sunt, quibus ipse locutus est. Sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Israel. Istos, quantum in ipsis fuit, deuorauerunt, quia uidelicet ipsum dominū sic occidere putauerūt, ut omnino moreretur & periret nomen eius: Aplos autē in fugā conuerterunt, & maximū ex illis Petrū negare cōpulerūt. Igitur miseri, atq; à misericordie foribus excludendi, mira infelicitate illos deuorauerūt quos iudices habituri sunt: illos iudices habituri sunt quos deuorauerūt, quomodo uel in quantum potuerunt. Sequitur: **Omnes reges eorum ceciderunt, non est qui clamet in eis ad me.** Hoc & de illius temporis statu, quo uitulos aureos coluerunt, & de tēpore iam dictæ passionis dominicæ recte intelligendū est. Nā & tunc ita ceciderunt oēs reges decē tribuū, ut non esset uel unus qui recederet à peccatis Hieroboā: & itidē quando Christū condēnauerunt, ita reges eorū ceciderunt, ita rectores uel principes eorū excæcati sunt, ac uelut rami fracti corruerūt, ut non sit in eis qui clamet ad dominū. Clamant quidē, sed non ad dñm, imò contra dominū blasphemando Christū deū & dñm. Quod & si ex tunc clamare & sacrificare contendunt, resultat eis illud propheticū. Et cū extenderitis manus uestras, auertā oculos meos à uobis: & cū multiplicaueritis orationē, nō exaudia: manus em̄ uestre sanguine plenæ sunt. Ita cā dendo quales facti sunt. Ait. **Effraim in populis ipse commiscebatur.** Effraim omnis ille dicitur, qui recessit à domo Dauid: magis autē ille populus, qui crucifixit Christū filiū Dauid, quia ueraciter sic faciendo recessit à domo Dauid. Sed & de hac & de illa recessione iam superius diximus: quia hæc illi similis est, imò illic cepta recessio, hic cōsummata est. Ergo Effraim, id est, omnis carnalis Israel & carnalis Iudaismus, apud quem nō est Dauid, neq; semen eius Christus, in populis cōmiscetur & cōmiscetur, id est inter gentes reputatur. Nam contra, Israel uerus inter gentes non reputatur, sed habitat solus, iuxta illud: **Populus solus habitabit, & inter gentes non reputabitur.** Item & Moses benedicēdo loquitur. **Habitabit Israel confidenter & solus.** Hic Israel sanctus & mūdus est. Is autem, qui nomine Effraim in p̄senti loco denotatur, immundus est & sordidus, in populis cōmixtus. Hoc est qd sequitur. **Effraim factus est subcinericius, qui non reuersat.** Quod idē est ac si dicat. Inuidiæ flammis quasi in clibano decoctus, sub cinere peccatorū suos p̄mitur, & ad p̄nitentiā non conuertitur. Nā sicut panis subcinericius à cinere non emundatur nisi reuertatur: ita Iudaicus pplus qui (ut sæpe iam dictū est) ueraciter recessit à domo Dauid: atq; iccirco à nomine Effraim per spiritū propheticū denotatur, à peccatis suis non liberatur, quia ad fidē Christi non conuertitur. Itaq; in populis cōmiscetur, populorū nominibus, quibus cōmixtus est & similis factus est, iure censetur, iuxta illud: **Pater tuus Amorraus, & mater tua Chetea.** Nec uero tantūmodo in populis cōmiscetur, uerū etiā in malis meritis p̄fertur. Exempli gratia, cum dominus dicit. **Viri Niniuitæ surgent in iudicio cū generatione ista, quia p̄nitentiā egerunt ad p̄dicationē Ionæ.** Et ecce plus q̄ Ionas hic. Et his similia. Diligenter uerba prophetica ueritatis persequamur, quibus iste Effraim uehemēter culpatur. **Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit.** Sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Vere manifestū est qd comederūt alieni robur eius, id est abstulerunt omnē dignitatē regalē siue principalē, quia olim tanq̄ in iuuentute sua roborabatur. Ecce em̄ hodie nō ē illi rex neq; princeps aut dux, & ipse (inquit) nesciuit. Quid nesciuit? Nimirū illud quod non nescire, sed magnopere scire debuit, quia non prius comederetur, nō prius oīno deuoraretur tale illud robur eius, donec ueniret uerū robur & uere princeps fortitudinis Christus. Sic em̄ patriarcha Iacob fuerat p̄locutus. **Non auferet scriptū de Iuda, & dux de fœmore eius, donec ueniat qui mittendus est.** Quo tēpore uenit ille quē uenisse credimus, natū ex utero uirginis, quē negauit iste Effraim, factū est istud. **Alienī, scilicet gentiles Romani, comederunt robur eius, id est, regnū eius ablatū tradiderūt suis satellitibus, scilicet Herodi & posteris eius: & postmodū uenientes insuper tulerūt locū, & gentē illius.** Hoc ipse nesciuit, imò nescire noluit, ut diceret aut dicat quia Christus iam uenit, si uerus est sermo quē tantus patriarcha dixit. Nec uero taliter comederunt alieni robur illud, ut possit recuperari, sed ita ut inreuerabile sit. Hoc est qd ait. **Et cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit.** Ac si dicat. Sicut homini præ senectute canescenti iam non est spes ut recuperetur in eo robur iuuentutis, ita p̄p̄o illi, ex quo regnū sic perdidit, non est spes recuperandi,

Esa. j.

Efraim.

Israel uerus.
Nu. 23

Deu. 33

Ezech. j2
Mat. j2.

Ge. 49.

Spes Iudæe
uana & fallaxF
cuperandi,

COMMENT. RYPER. ABBA. LIB. III.

cuperadi, nisi illa quæ uana est, & fallax erit, & frustrabitur eū, quando uidelicet pro Christo suscipiet Antichristum. Hoc ipse ignorauit, canos istos in semetipso non attendit. Vir aut quicunq; uerus Israelita extitit uel nunc est, ipse nō ignorat quia sic senuit & incarnuit Effraim, ut iam nō sit sicut heri & nudius tertius, quando totiens uictus uel captus ab hostibus post fatigationem captiuitatis regnū quasi iuuenile robur recuperare potuit. Eruditus homo canos istos sic intelligit, ut ad similitudinē respiciat Abraham senis, & Saræ iamā decrepitæ maris. Sicut em̄ illi tunc Isaac genuerunt, quādo in illis cani estusi sunt, cū ante Sara sterilis fuisset: ita tunc demū Christus nasci debuit de pplo illo, quando regno ablato in ualidus factus est. Quomō hęc ipse nesciuit, aut quomō ignorauit? Malo nimirū & pesti-

Sup. 4. mo inscitæ uel ignoratiæ modo, nolēdo intelligere, nolēdo scire, repellēdo scientiā hęc, sicut superius dñs dicit. Quia tu scientiā repulisti, repellā te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et go quod dicitur, & ipse nesciuit & ipse ignorauit, idē est, ac si diceretur, propter culpam superbiæ cæcatus est, quia scire contempsit. Vnde & protinus subditur. **L. Et humiliabitur superbiā Israel in faciem eius.** Superbiā namq; Israel palā nunc est quod in faciem

Ro. 11. eius humiliata sit, quia propter superbiā cæcitas contigit in Israel, ut Apłus ait. Velamen 2. Cor. 3. quod positū est super cor eorū, sicut p̄signabat uelata exterius facies Moysi, humiliatio superbiā Israel est. In conspectu omnium, qui reuelata facie contemplātur gloriā dñi, humiliatio

Seruitus Iudæorū quæ propter superbiā contigit, cognoscitur in facie eius, in corde & sensu eius. Præterea sic quoq; humiliata est eadē superbiā in facie eius, ut tunc ab Assyrijs & Babylonijs captiuitatis iugo premeret, pro eo quod prophetas occidit, & postea miserabilis à Romanis disperderetur, pro eo quod prophetarum dominum, Christum crucifixit. Quamuis in eadē humilitatione ceruicē subrigeret aduersus dominū, dicendo, semen Abraham sumus, & nemini seruiuimus unq; tamen nihilominus serui peccati, sub hoibus quoq; seruire iugū ferebāt Romanis seruirebant, ut cæteris regnis seruirebant, & seruitutis eiusdem graue adhuc expertum capere habebant, cadentes in ore gladij, & in oēs gentes ducti captiui. In his omnibus humiliatur quidē, sed nihilominus perseuerat superbiā, dum in synagogis suis ipsum quē experti sunt uictorē Christū blasphemāt. Hoc est quod sequitur. **L. Nec reuersi sunt ad dominū, & non quesierunt eū in omnibus his.** Vere duræ ceruicis ppłus, qui tor

Ioh. 8. flagellis coercitus, ad dominū non reuertitur. Super hoc admirans ipse dñs in Esaiā loquitur. Super quod percutiā uos ultra addentes prauaricationē. Nimirū uelut districtus dominus, cū oēs uirgas & flagella cuncta castigando cōsumpserit, miratur seruū incorrigibilem & contumacē. Vnde hoc: Videlicet quia uelatū & obduratū habent cor, imō quia ne habēt cor. Sequitur em̄. **L. Factus est Effraim quasi columba seducta, non habēs cor.** In eo quod nō absolute ait, factus est quasi colūba, sed addidit, seducta: bonā colūbæ significationē p̄senti loco penitus exterminat. Amplius aut cū apponit adhuc, non habens cor, seductiōem eiusdē & uacuitatem totius boni miro exprimit modo. Siquidem aduersus id q̄ de columba pro bona similitudine dici uel scribi solet, non habens fel: dicitur hic, nō habens cor. Quanta putas distantia est inter non habentē fel, & non habentem cor? Quanta (inquam) differentia, columba habens fel, & non habens cor, à columba non habente fel, & habente cor, seiuncta est: Magna profecto & omnino contraria. Sic plane & tanta distantia est ut recederet à domo David, & nunc est iste Iudas qui negauit Christum filiū dei. Columba esse debuit manendo in simplicitate atq; unitate paternæ fidei: sed & tunc & nūc seducente diabolo recessit in felle amaritudinis, in inopia cordis. Quo recessit? Quo abiit? **L. Aegyptum inuocabant, & ad Assyrios abierunt.** Quomodo Aegyptum inuocabant? Deos Aegyptios colebant, ex quo corpore, & non mente, de Aegypto exierunt. Tunc em̄ cum uix exissent, vitulum in deserto fecerunt, & adorauerunt more Aegyptiorum, sicut inter eos facere consueuerant. Verba quoq; ipsorum Aegyptum inuocantium, hæc fuerunt. **Vtinam mortui essemus per manum domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carniū, & comedebamus panes in saturitate.** Item. **Constituamus nobis duces, & reuertamur in Aegyptum.** Et his similia. Postquam autē terram adepti sunt tam bonā, ut Aegyptiacis carnibus uel panibus non indigerent, nihilominus tamē Aegyptum

Carnalis Israel & Iudas.

Exo. 32.

Exo. 16.

Nu. 14.

ptum inuocauerunt: Duos enim uitulos fecerunt eadē, imō & maiori dementia, quam olim in deserto fecerant & adorauerant unū. Hoc modo propter suā ingluuiem atq; luxuriā Aegyptū inuocantes, ad Assyrios quoq; abierunt & similes illis facti sunt, uidelicet per superbiam: atq; ita in populis cōmixti, non tam Israhelita q̄ Aegypti uel Assyrii dici meruerunt. Amplius aut, quando (ut saepe iam dictū est) Christū dominū negauerunt, regemq; suū esse Cæsarem professi sunt, & non alium, Aegyptū inuocabant & ad Assyrios abierūt id est hominū sine deo, qui solū diligunt hoc seculū, & maligno spiritu se socios in dānatione fecerunt. Sed quid sequitur? **L. Et cum profecti fuerunt, expandam super eos rete meum, quasi uolucres coeli detrahā eos.** Secundū metaphoram columbæ se ductæ, & non habentis cor, pulchre significat quod cōprehendantur in superbia sua, q̄ per superbiam quidem quasi uolando sese extollere ausi sunt, sed nihilominus infirmi sunt atq; inuolūti ut columba. Cum (inquit) profecti fuerint, uidelicet olim, dicendo: Non est nobis pars in Dauid, neq; hæreditas in filio Isai, & nunc clamando, nō habemus regē nisi Cæsarem: tunc expandam rete meum, & quasi uolucres cœli detrahā eos, ut neq; cum gloriosis & liberis, quos æmulant, penna libertatis uolare possint, neq; apud me liberi sint, sed pœnas dent uanæ spei & præsumptionis: primum in Assyrijs & Chaldæis captiui, & deinde sub Romanis per totum orbem uinculis et retibus captiuitatis distracti atq; compediti. His dictis æquam protinus & iustam accumulāt sententiā, dicens. **L. Cedam eos secundū auditionem cœtus eorum.** Auditiō nanq; cœtus eorum illa extitit, quam hodieq; audimus & legimus, quia uanum sibi finxerunt timorem & dixerunt, Si dimittimus eum, sic omnes credent in eum, & uenient Romani & tollent nostrum & locum & gentem. Hunc timorem pontifices & pharisæi collecto concilio finxerunt, & totū concilium cœtus unius uersus audiuit, & aurem liberent apposuit, ut quasi ex necessitate uiderentur occidere Christum. Sed quid e contra illis euenit? Non quia occiderunt illū cū Romanis regnauerūt, sed potius hoc exigente sub Romanis, pœnas dederunt, ueneruntq; Romani, locūq; illis & gentem tulerunt. Igitur eadē (inquit) eos secundū auditionē cœtus eorū, id est inducā super eos formidinem quam formidauerunt, quā sibi met confinxerunt, non uere formidantes, sed formidinē eiusmodi uerā uideri uolentes. **L. Ue eis, quoniam recesserunt a me. Clamabuntur, quoniam præuaticati sunt in me. Et ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia.** Ita eadē eos, ut & secundū animā uā illis sit, qm recesserūt a me: & secundū corpus uastentur, qm præuaticati sunt in me. Neq; em̄ tantūmodo in legē meā præuaticati sunt, in me ipsum manus miserunt, me ipsum tradiderūt ad crucifigendū. Et uide, q̄ ingrati sint. Ego redemi eos, & olim ex Aegypto, & nunc à peccatis in sanguine meo: scelus quoq; meæ mortis ignoscens illis, ita ut dicerē: Pater dimitte illis, non em̄ sciunt quid faciunt: & ipsi pertinaciter contra me mendacia locuti sunt. Nam & militibus copiosam dederunt pecuniā, dicentes: Dicite quia discipuli nocte uenerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus: & si hoc auditū fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant docti. Et diuulgatum est apud Iudæos uerbū istud usq; in hodiernū diem. Hæc & huiusmodi mendacia contra me locuti sunt & loqui non desinunt. **L. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubiculis suis. Super triticum & uinum ruminabant, & recesserunt a me.** Diligēter in uerbis istis diuinā perpendamus iustitiā, quia hīc causā est propter quā carnalis Israhel existimatur uel reputetur Edom siue Esau, & non Israhel. Et non clamauerunt (inquit) ad me, sed ululabant. Quidnam est clamare ad dominum, nisi desiderare dominū? Ceterū si quis orationē multiplicet, quantūuis clamando & lachrymando, nō habēs intentionē in hoc, ut ipsum mereatur habere deū, sed ut aliud qd obtineat terrenū siue transitoriū nō ueraciter dici potest clamare ad dominū, id est, ita clamare ut clamor eius ad domini dei perueniat auditū. Iste qui sic clamat, nimirū similis est Esau, de quo scriptum est. Auditis Esau sermonibus patris, irugit clamore magno & consternatus, ait. Benedic etiā & mihi pater mi. Non utiq; aliū quærebat benedictionis fructum, nisi hunc, ut in isto seculo diues ac potens existeret. Icirco postmodū sequitur. Cumq; eiulatu magno fleret, morus Isaac dixit ad eum. In pinguedine terræ & in rore cœli desuper erit benedictio tua, Sciebat enim quid quærebat

3. Re. 12.
Ioh. 19

Ioh. 11.

Lu. 23.

Mat. 28.

Clamor ad
deū pro terre
nis ululat⁹ est

Ge. 27.

COMMENTA RVPER ABBA LIB III.

& iccirco illius benedictionē eiusmodi præ finiuit. Ait ergo. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubiculis suis, id est nō fuerunt mihi deuoti, cor eorum mecum reatum non fuit, non me ipsum, sed quæ mea sunt, quæ fierūt, & propter hæc eiulabant in cubiculis suis, id est in synagogis suis, quæ nimirū non ecclesie mea, sed cubacula ipsorum sunt. Vere ululabant, quia super triticū (inquit) & uinū ruminabant, sola quæ uentris sunt querabant, & recesserunt à me, uidelicet nō querendo habere me. Hoc modo reuera non ad generationē pertinent quærentium dominū, quærentium faciē dei iacob, sed ad generationē E sau. Hoc sentiens apostolus dicit ad Hebræos. Ne qua radix amaritudinis rursum germinans impediat, & per illā inquinentur multi, ne quis fornicator aut prophanus ut Esau, qui propter unam escam uendidit primitiua sua. Scitote em̄, quoniā & postea cupiens hæreditare benedictionē, reprobatus est. Non em̄ inuenit poenitentiae locū, quanq̄ cū lachrymis inquisisset eam. Vsq; hodie infelices ludæi sic ululant in cubiculis suis, neq; inueniunt poenitentiae locū, ut benedictionem hæreditare possint, quanq̄ cū lachrymis inquirant eam. Quæret? Quia non clamant ad dominū in corde suo, sed super triticū & uinū ruminant, id est, non cœlestē querunt gratiā, non peccatorū optant remissionē, nō regni futuri suspirant gloriā, sed ululant & ruminant, propter illius terræ iracundiā, in qua tritici & uini se habuisse recolunt abundantiam, sicut in psalmo scriptum est: & in iracundia terræ loquentes dolos cogitabant. Nam quia terrā illam ab aduentu saluatoris nostri, propter sanguinē eius se amississe non ignorant, iccirco irascuntur, & zelo maligno inflammati blasphemant illū. Et recesserunt à me inquit. Vere recesserunt, imō & legationē miserunt post ipsum, dicentes. Nolumus hanc regnare super nos. **L. Et ego erudiui eos, & confortauī brachia eorum, & in me cogitauerunt maliciam.** Sententia hæc magnæ admirationis habet sensum. Idem em̄ est ac si dicat. Ego, in quē cogitauerunt nequitia, ego ille sum qui erudiui eos, ego ille qui confortauī brachia eorū. Erudiui nimirū dando legē, & docendo, non esse uitam hominis tantū in tritico & uino, super quod nūc ruminant, sed in sermone dei. **Deu. 8.** Quemadmodū & Moses dicit: Afflixit te penuria & dedit tibi cibū manna, quem ignorabas tu & patres tui, ut ostenderet tibi, quod non in solo pane uiuat homo, sed in omni uerbo quod egreditur ex ore dei. Postquā erudiui eū, postquā legem dedi illis, & circumdixi & docui, custodiendo quasi pupillam oculi mei, tunc demū confortauī brachia eorū, constituto endo super excelsam terram ut comederet fructus agrorū, & ita confortati sunt, ut reges fortes occiderent, duces, principes, & reges eorum, & longo tempore possiderent labores populorum. Ille qui hæc feci illis, ego ipse sum in quē cogitauerunt maliciā, uidelicet hanc, ut me crucifigerent. Dixerunt em̄. Suspendamus eū in ligno, & proinde maledictus erit, nec reputabitur filius benedicti, de quo Psalmista cecinit. Benedictus qui uenit in nomine domini. Moses nanq; scripsit, quia maledictus à deo est qui pendet in ligno. Hanc in me maliciam cogitauerunt, sed hæc ipsa malicia eorum excæcauit eos, ut non uiderent ac scirent, quod econtrario per crucem eius in omnes gentes benedictio, id est peccatorū daretur remissio: & per eam omnia traheret ad seipsum. **L. Reuersi sunt ut essent absq; iugo, facti sunt quasi arcus dolosus.** Mira rebellio peruersorū, quibus quod in rectis corde suaue est & leue, importabile uidetur & ferre nō possunt. Iugū quippe domini suaue est & onus eius leue: duræ autem ceruices & male fortes humeri illorū ferre non potuerūt. **Iccirco reuersi sunt ut essent absq; iugo, ut nō haberēt legem aut regem, malis uoluntatibus suis contradicentē: sed ita reuertendo facti sunt quasi arcus dolosus, id est semetipsos interfecerunt ac perdiderunt in modū arcus dolosi, qui retrocidente sagitta, ipsum à quo tenditur, percussit.** Fugiendo nanq; iugū dei siue imperiū Christi, perniciosum sibi subierūt iugū hominū, mortiferū sibi fecerunt iugū Romani imperij. Imō & intendentes arcū rem amarā, ut sagittarent in occultis immaculatū: eodem arcu sagittis ipsis in semetipsos reuersis perierunt. **Mat. 27.** Hec est quod continuo sequitur. **L. Cadent in gladio principes eorum a furore lingue sue.** Furor nanq; lingue illoꝝ quasi gladius acutus extitit, quemadmodū Psalmista cecinit, quæ acuerunt ut gladiū linguas suas. Item, Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus, furor lingue eiusmodi ille sermo nequam extitit, quæ firmauerunt.

firmauerunt sibi clamando: Tolle tolle, crucifige crucifige. Et hic linguæ gladius sic acutus, Mariæ quoque animâ pertransiuit, iuxta dictû Symeonis. Ab illo furore, id est, propter illum furorem linguæ suæ cadent (inquit) in gladio principes eorum, & sic factum est. Legimus & miramur Iosephum narrantem illud miserabile excidium Hierosolymorum, in quo sic ceciderunt, ut nunquam suum possint recuperare statum, foris Romanorum, intus gladijs concisi suorum conciuum & contribulium, ut multo aliter quàm gladijs cecidissent Assyriorum siue Babyloniorum. Et merito, quia nimis longum traxerant peccatorum funiculû. Ait enim. Ista subsannatio eorum in terra Aegypti. Et est sensus. Ista peccantiû in sania non noua est, sed inueterata, ex quo gens ista nata est in terra Aegypti. Illic namque patres istorum, qui subsannauerunt Christû dominû legis & prophetarum, subsannauerunt Moysen missum sibi à deo ut liberaret eos de manu Aegyptiorum. Licet enim clamarent ad dominum propter afflictionem & duram seruitutem, tamen mira dementia missum sibi liberatorem subsannauerunt, dedignando intelligere quod uisitentur & saluandi essent per illum. Hinc Stephanus protomartyr, cum præmississet. Existimabat autem intelligere fratres suos, quoniam deus per manus ipsius daret salutem illis, At illi (inquit) non intellexerunt. Et post pauca. Hunc Moysen, quem negauerunt dicentes, quis te constituit principem & iudicem? Hunc deus principem & redemptorem misit, qui accepit uerba uitæ dare nobis, cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt cordibus suis in Aegyptum, dicentes ad Aarôn: Fac nobis deos qui præcedant nos: Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit. Et uitulum fecerunt in illis diebus. Ergo quod in Aegypto subsannatio illorum iam scruerit, palam est, & ex ipsorum quoque uerbis attestantibus potest colligi. Cum enim persequeretur eos Pharaon, illi uidetes exercitum eius, dixerunt, Forfitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos ut moreremur in solitudine. Quid hoc facere uolueris, ut educeres nos ex Aegypto? Nonne iste est sermo quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes: recede à nobis ut seruiamus Aegyptijs? Illic nimirum testantur se illum repulsi se mira inuidentiæ crudelitate, ut cum clamarent ad dominum ob suam liberationem, personam liberantis odirent: & cum sibi salutem cuperent, illi personam, quam nouerant gloriam ministerij salutaris inuiderent. Eodem morbo corrupti, cum regem nimis importune quæsisent, datam sibi secundum cor domini personam odere regnantem, inuidebantque gloriæ triumphatoris, cuius contra gentes inimicas gloriabantur triumphis, in tantum ut contra illum susciperent filium eius Absalon, deinde Seba filium Bochrî, deinde Hieroboam filium Naboth semel & iterum dicentes, non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai. Eadem iniquitate siue subsannatione pseuerate, cum regem magnam per prophetas pronuntiatum expectassent Messiam, ad magnam generis sui gloriam uenientis odere personam, & illam, quam ex lectione poterant aduertere Christi gloriam stanti in medio ipsorum personam nimis crudeliter inuidebant. Igitur ista subsannatio eorum in terra Aegypti, id est, sic subsannauerunt Moysen in terra Aegypti: sic subsannauerunt Christum filium dei, sic subsannauerunt Dauid, sic subsannando negauerunt Moysen, negauerunt Dauid, negauerunt Christum ante faciem Pilati. Et ideo cadet in ore gladij (ut iam dictum est) propter istum linguæ suæ furorem: propter istam suam subsannationem. Quid proinde facias dicit propheta: In gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum domini, pro eo quod transgressi sunt foedus meum, & legem meam preuaricati sunt. Ne inuocabant, deus meus, cognouimus te. Projecit Israel bonum, inimicus persequetur eum. Hæc annuncia & annunciatio in gutture tuo sit tuba, quia uidelicet populo huic bellum est, & non pax. Aquila namque ueniet super domum domini, id est Romanum imperium, cuius militare signum aquila erat, ueniet super ciuitatem, in qua est domus domini: In Ezechiele, ubi contra Iudam propheta dirigit, de tribubus iam in Assyrios translatis, per aquilam Nabuchodonosor significatur his uerbis. Aquila grandis alarum magnarum longo membro ductu, plena plumis & uarietate, uenit ad libanum & tulit medullam cedri, summitatem eius auulsit, &c. Nescitis quid ista significet? Dic. Ecce uenit rex Babylonis in Hierusalém, & assumet reges & principes eius, & adducet eos ad se in Babylonem. Hic autem ubi non aduersus Iudam tantum, sed aduersus omnem Israel propheta textitur, & quasi tuba declamare iubetur: recte secundum supra dicta per aquilam excellentiam Romani intelligitur imperij, cuius (ut iam dictum est) militare signum aquila fuit, ante suscep-

Lu. 2

Rebellio Iudeorum contra Moysen,

Act. 7

Nu. 16

Exo. 32

Exo. 14

Malicia eorum contra Dauid.

2. Re. 18

CA. VIII.

Aquila contra Iudeos,

Ezech. 17